VAISTININKO PADĖJĖJO FARMACINĖS PASLAUGOS ŠIUOLAIKINĖ BŪKLĖ VISUOMENĖS VAISTINĖSE LIETUVOJE

EDITA BABONIENĖ, LAIMUTĖ JONAITIENĖ, ONA RAGAŽINSKIENĖ

Kauno kolegijos Sveikatos priežiūros fakultetas

Raktažodžiai: *vaistininkas, vaistininko padėjėjas, farmacinė paslauga, receptiniai vaistai, nereceptiniai vaistai, vaistinių prekės.*

Santrauka

Straipsnyje pateikiama vaistininko padėjėjo farmacinės paslaugos šiuolaikinė būklė visuomenės vaistinėse Lietuvos penkiuose etnografiniuose regionuose. 2012 metais tirtos Aukštaitijos, Žemaitijos, Dzūkijos, Suvalkijos, Mažosios Lietuvos 102 visuomenės vaistinės, kurios yra strategiškai palankiose vaistų pardavimui gyventojams vietose.

40% visuomenės vaistinių dirba tik vienas vaistininko padėjėjas (farmakotechnikas), o 21,6% visuomenės vaistinių - nėra vaistininko padėjėjo (farmakotechniko). Gerinant farmacinės paslaugos gyventojams kokybę, racionalu didinti vaistininko padėjėjų (farmakotechnikų) skaičių visuomenės vaistinėse.

Vaistinių tinklams nepriklausomose visuomenės vaistinėse gyventojai perka receptinių vaistų 36%, nereceptinių vaistų - 29,5%, ekstemporalinių vaistų - 4,4%, vaistinių prekių - 29,7%. Vaistinių tinklų vaistinėse gyventojai perka receptinių vaistų 28%, nereceptinių vaistų - 25,5% ir daugiausia (45%) vaistinių prekių.

Tyrimo tikslas: analizuoti vaistininko padėjėjų (farmakotechnikų) farmacinę paslaugą, vykdant vaistų, vaistinių prekių pardavimą, nustatant jų išdavimo dažnį priklausomai nuo vaistinių statuso. Išryškėjo, kad vykdant farmacinę paslaugą teigiamai šį procesą paveiktų vaistininko padėjėjų (farmakotechnikų) skaičiaus didinimas vaistinėje. Didžiausią vaistų ir vaistinių prekių apyvartos dalį sudaro įvairios vaistinių prekės, o likusią apyvartos dalį - receptiniai ir nereceptiniai vaistai. Vaistininko padėjėjų (farmakotechnikų) farmacinės paslaugos nukreipimas pardavinėti vaistinių prekes įgalintų vaistininkui skirti daugiau laiko gyventojų konsultavimui ir informavimui sveikatinimo srityje.

IVADAS

Vienas iš pagrindinių Lietuvos nacionalinės vaistų politikos tikslų - tinkamos kokybės farmacinės paslaugos teikimas gyventojams. Nacionalinės vaistų politikos nuostatos, apibrėždamos valstybės teisinę, socialinę ir ekonominę raidą farmacijos srityje, numatė ne tik tai, kad turi būti rengiamos ir įgyvendinamos valstybės programos, kaip racionaliai, nepažeidžiant asmens ir visuomenės interesų aprūpinti gyventojus tinkamos kokybės, saugiais ir veiksmingais vaistiniais preparatais, bet ir teikti tinkamos kokybės farmacinės paslaugas. Dabartiniu laikotarpiu farmacijos sektorių yra vienas iš labiausiai besikeičiančių, dinamiškiausių sektorių sveikatos apsaugos srityje [1]. 2012 m. gegužės 15 d. Lietuvos Respublikos Seimas ypatingos skubos tvarka priėmė Sveikatos reikalų komiteto patobulintą Farmacijos įstatymo pataisų projektą Nr. XIP-3797(2). Jame numatyta, kad vaistininko padėjėjai (farmakotechnikai) vaistinėje teiks sveikatinimo paslaugas, o vaistinės darbo laiku vaistinėje turės dirbti ne mažiau kaip vienas vaistininkas, kuris be savo tiesioginių pareigų prižiūrės ir vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) teikiamą farmacinę paslaugą, vaistinių preparatų pardavimą (išdavimą), ekstemporalinių vaistinių preparatų gamybą. Vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) teikiamos farmacinės paslaugos, vaistinių preparatų pardavimo (išdavimo) ir ekstemporalinių vaistinių preparatų gamybos priežiūra vaistinėje suprantama kaip receptų, pagal kuriuos vaistininko padėjėjas (farmakotechnikas) pardavė (išdavė) vaistinius preparatus, patikrinimas, jeigu reikia, vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) konsultavimas (žodžiu ar ryšio priemonėmis), parenkant gyventojui reikalingus vaistinius preparatus, teikiant farmacinę informaciją, vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) pagamintų ekstemporalinių vaistinių preparatų patikrinimas [2].

Tyrimo tikslas: išanalizuoti vaistininko padėjėjų (farmakotechnikų) farmacinę paslaugą, vykdant vaistų, vaistinių prekių pardavimą, nustatant jų išdavimo dažnį priklausomai nuo vaistinių statuso.

TYRIMO METODOLOGIJA

Tyrimas atliktas 2012 metais vasario - liepos mėnesiais Lietuvos penkių etnografinių regionų (Aukštaitijos, Žemai-

tijos, Dzūkijos, Suvalkijos, Mažosios Lietuvos) visuomenės vaistinėse, naudojant mokslinės literatūros analizės ir anketinės apklausos metodus. Į 102 anketų klausimus atsakė vaistinių tinklų ir nepriklausomų vaistinių darbuotojai. Anketose nurodyta atsakyti į klausimus apie dirbančių vaistininkų ir vaistininkų padėjėjų (farmakoteknikų) skaičių, gyventojų, perkančių vaistinėje receptinius, nereceptinius vaistus bei vaistinių prekes, pirkinių skaičių. Anketų duomenys susisteminti, išanalizuoti panaudojant statistinę duomenų analizę, naudojant SPSS 13 kompiuterinę programą ir pateikti grafiškai. Tyrimo duomenys pateikti absoliučiais skaičiais ir procentais ($p < 0,05$).

REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

Vaistinio padėjėjo (farmakotekniko) farmacinės paslaugos šiuolaikinė būklė Lietuvos penkių etnografinių regionų visuomenės vaistinėse. Farmacinės paslaugos teikimas ir pacientų konsultavimas yra privaloma vaistų išdavimo procedūros dalis ir farmacijos specialisto išskirtinumo garantas. Lietuvos vaistininkų sąjungos vadovų nuomone, farmacinė paslauga savo turiniu apima vaistinio sukurtą intelektualinį produktą – vaisto paskyrimo (recepto) įvertinimą – perdavimą pacientui (klientui). Su šiuo įvertinimu asmuo, kreipęsis į vaistininką, gauna kompetentingą informaciją apie vaistą, jo vartojimo būdus, galimus papildomus vaistinius preparatus, naudojamus savigydybos principu, mitybos, higienos reikalavimus, naudojant paskirtą vaistą, reikalingus perspėjimus ir kt. [3]. Farmacinė paslauga vaistinėje atliekama pagal „Geros vaistinių praktikos“ nuostatas, gali peraugti į farmacinę rūpybą. Tai kompleksinis farmacinės rūpybos paslaugų teikimas, kurį sudaro gyventojų sveikatos duomenų rinkimas, jų kaupimas ir tinkamas

saugojimas bei analizė ir tinkamas įvertinimas, gydymo vaistiniais preparatais plano sudarymas ir realizavimas, gydymo vaistiniais preparatais plano vykdymo priežiūra, modifikacijos bei numatytų rezultatų siekimas. Farmacinės rūpybos paslaugą gali teikti tik sveikatos apsaugos ministro nustatyta tvarka įvertintos vaistinės ir farmacinės rūpybos tobulinimo kursą išklause vaistininkai [4]. Vaistinėse turi būti įgyvendinti farmacinės rūpybos elementai, išspręsti su jais susiję ekonominiai, teisiniai, materialinio aprūpinimo klausimai, išugdyti žmogiškieji resursai. Farmacijos specialistų požiūrį į farmacinės paslaugos kokybę visuomenės vaistinėse, vaistininkų rengimą teikti farmacinės rūpybos paslaugą Lietuvoje nagrinėja eilė autorių [5-9]. Tyrimais nustatyta, kad dalį vaistinio pareigų galima skirti vaistinio padėjėjui (farmakoteknikui), kuris rengiamas pagal patvirtintus standartus, reglamentuojančius šiam specialistui būtinas kompetencijas [10-15].

Iš 102 tirtų vaistinių, 77 priklauso vaistinių tinklams, o 25 – nepriklausomos vaistinės. 60% vaistinių yra Aukštaitijos regione, kuriam priklauso du didieji Lietuvos miestai Vilnius ir Kaunas; 14% – Dzūkijoje; 11% – Žemaitijoje; 8% – Suvalkijoje; 7% – Mažojoje Lietuvoje. Tirtose vaistinėse dirba 192 vaistinio padėjėjai ir 269 vaistininkai, vienam vaistininkui tenka 0,7 vaistinio padėjėjo, 20-yje – jų nėra. Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos duomenimis, 2011 metų ataskaitoje farmacijos sektoriuje dirbo 4716 farmacijos specialistų, vienam vaistininkui teko 0,59 vaistinio padėjėjo [16] (1 pav.).

Vaistinių tinklams priklausančios vaistinės dažniau nei nepriklausomos vaistinės yra įsikūrusios strategiškai palankesnėse gyventojų aptarnavimui vietose – prie prekybos centrų ar judrioje miestų vietose (2 pav.).

1 pav. Nepriklausomų vaistinių ir vaistinių tinklo vaistinių situacija palankiose vaistų pardavimui vietose penkiuose Lietuvos etnografiniuose regionuose (χ^2 -7,935, IIs – 3, p – 0,047)

2 pav. Vaistinio padėjėjų (farmakoteknikų) skaičius (vnt.) penkiuose etnografinių regionų vaistinėse (χ^2 - 14,415, IIs – 7, p – 0,044)

3 pav. Vaistininkų vidutinis skaičius (vnt.) penkių etnografinių regionų vaistinėse (χ^2 – 25,599, IIs – 9, p – 0,002)

Dažniausiai vaistinėje dirba vienas (32,4%), du (26,5%) vaistininko padėjėjai (farmakoteknikai) arba jų vaistinėje nėra (19,6%) (3 pav.).

Dažniausiai vaistinėje dirba du (33,3%) arba vienas (26,5%) vaistininkas (4 pav.).

Ištyrus gyventojų, perkančių vaistinėje receptinius ir nereceptinius vaistus bei vaistinių prekes, nustatyta, kad nepriklausomose vaistinėse gyventojai pirkė receptinių vaistų 36%, nereceptinių vaistų – 29,5%, ekstemporalinių vaistų – 4,4%, vaistinių prekių – 29,7%. Vaistinių tinklų vaistinėse gyventojai pirkė receptinių vaistų 28%, nereceptinių vaistų – 25,5% ir daugiausia (45%) vaistinių prekių.

IŠVADOS

1. 2011 – 2012 metais Lietuvos penkių etnografinių regionų (Aukštaitijos, Žemaitijos, Dzūkijos, Suvalkijos, Mažosios Lietuvos) tirtos 102 visuomenės vaistinės, kurios yra strategiškai palankiose vaistų pardavimui gyventojams lankomose vietose.

2. 40% visuomenės vaistinių dirba tik vienas vaistininko padėjėjas (farmakoteknikas), o 21,6% visuomenės vaistinių – nėra vaistininko padėjėjo (farmakotekniko). Gerinant farmacinės paslaugos gyventojams kokybę, racionalu didinti vaistininko padėjėjų (farmakoteknikų) etatų skaičių visuomenės vaistinėse.

3. Nepriklausomose vaistinėse gyventojai perka receptinių vaistų 36%, nereceptinių – 29,5%, ekstemporalinių – 4,4%, vaistinių prekių – 29,7%. Vaistinių tinklų vaistinėse gyventojai perka receptinių vaistų 28%, nereceptinių – 25,5% ir daugiausia (45%) vaistinių prekių.

4 pav. Receptinių ir nereceptinių vaistų bei vaistinių prekių pardavimų kiekis penkiuose etnografiniuose regionuose procentais.

Literatūra

- Galminienė G., Balsienė J. Vaistinių veiklos teisinis reglamentavimas Lietuvoje racionalaus vaistinių preparatų vartojimo aspektu. Socialinių mokslų studijos, 2011; 3(1):293-307.
- Lietuvos Respublikos seimas. Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymo 2,4,5,7,35,39,76 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas XI-2017. Valstybės žinios, 2012-06-05; 63:3161.
- Skyrius V. Farmacinė rūpyba vaistininko praktikoje. Farmacija ir laikas, 2006; 1:89.
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl geros vaistinių praktikos nuostatų patvirtinimo, 2007 m. birželio 15 d. Nr. V-494. Vilnius. Valstybės žinios, 2007; 68:2690.
- Urbonas G., Jakušovaitė I., Savickas A. Farmacijos specialistų požiūris į farmacinės paslaugos kokybę visuomenės vaistinėse. Medicina (Kaunas), 2010; 46 (10):686-692.
- Babonienė E., Jonaitienė L., Ragažinskienė O., Motinė R. Nuolatinis vaistininkų padėjėjų mokymasis – vienas iš vaistinėje teikiamos farmacinės paslaugos vystymosi veiksnių Lietuvoje. Tarptautinės konferencijos „Šiuolaikinio specialisto kompetencijos: teorijos ir praktikos dermė“ medžiaga, 2010, Kaunas.
- Dauksienė J., Radžiūnas R. Vaistinės pacientų nesilaikymas nurodymų vartojant vaistus ir jų požiūris į namų vaistinėje esančius vaistus. Medicina (Kaunas), 2009; 45(12):1013-1018.
- Grincevičius J., Radžiūnas R. Nuolatinio mokymosi ypatumai: farmacijos specialistų įžvalgos profesinės kvalifikacijos atžvilgiu. Prieiga per internetą <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2007/86/105-110.pdf>.
- Babonienė E., Ragažinskienė O., Mickienė Ž., Jonaitienė L. Farmacinės paslaugos kaitos galimybės pagal farmacinės rūpybos rekomendacijas. Sveikatos mokslai, 2010; 3(20):3186 – 3190.
- Zweber A, Roche VF, Assemi M, Conry JM, Shane-McWhorter L, Sorensen TD. Curriculum recommendations of the AACPPSSC task force on caring for the underserved. Am J Pharm Educ. USA, 2008; 72(3):53.
- Henri R. Manasse, Jr., Marilyn K. Speedie. Pharmaceuticals and Policy Issues Shaping the Work Force in Pharmacy: The Work-force Continuum: Pharmacy Technicians, Pharmacists, Specialization, and Postgraduate Training. Am J Health Syst Pharm, 2007; 64(12):e30-e48.
- Franklin R. Pharmacists Taking a More Active Role in Patient Care An Expert Interview With Douglas Scheckelhoff, MS, RPh, FASHP, Medscape Medical News, June 24, 2011. Prieiga per internetą [<http://www.medscape.com/viewarticle/745268>].
- Need for Uniform National Standards for the Education and Training of Pharmacy Technicians
Posted: 06/03/2004; American Journal of Health-System Pharmacy, 2004;61(11) © 2004 American Society of Health-System Pharmacists. Prieiga per internetą [<http://www.medscape.com/viewarticle/479511>].
- Governance and the Pharmaceutical Workforce in England Pe-

ter Noyce, PhD. Medscape Pharmacists, 2006;8(2). Prieiga per internetą [http://www.medscape.com/viewarticle/546468].

15. Babonienė E., Jonaitienė L., Ragažinskienė O. Peculiarities of the professional education and qualification appraisal of assistants of pharmacists in Lithuania, 8 oji Tarptautinė farmacijos mokslų konferencija, Oporto institutas, Portugalija, 2012.

http://issuu.com/profangelojesus/docs/proceedings_8thpharmacyconference?mode=window&backgroundcolor=%23222222

16. Farmacijos įmonės ir specialistai (skaičiai) - 2011-12-31. Prieiga per internetą [http://www.vvkt.lt/index.php?182821045].

CONTEMPORARY CONDITION OF THE PHARMACEUTICAL SERVICE PROVIDED BY ASSISTANTS OF PHARMACISTS IN COMMUNITY PHARMACIES IN LITHUANIA

Edita Babonienė, Laimutė Jonaitienė, Ona Ragažinskienė

Summary

Key words: pharmacist, assistants of pharmacists, pharmaceutical service, prescription medication, non-prescription medication, pharmaceutical goods, Lithuania.

The article presents contemporary condition of the pharmaceutical service provided by the assistant of pharmacist in the community pharmacies in five ethnographic regions of Lithuania. In the year 2012 the research was carried out in 102 community pharmacies from Aukštaitija, Žemaitija, Dzūkija, Suvalkija and Lithuania Minor that were situated in the places strategically favorable for the sale of medication.

40% of community pharmacies employ only one assistant of pharmacist (pharmacy technician), while 21,6% of community pharmacies do not employ any assistants of pharmacist (pharmacy technicians). In

order to improve the quality of the pharmaceutical service for people it is rational to increase the number of assistants of pharmacists (pharmacy technicians) in the community pharmacies.

In the community pharmacies that do not belong to any pharmacy networks people buy 36% of prescription medication, 29,5% of non-prescription medication, 4,4% of extemporal medication, 29,7% of pharmacy goods. In the pharmacies that are part of some pharmaceutical network people tend to buy 28% of prescription medications, 25,5% of non-prescription medications and most of all (45%) pharmacy goods.

The aim of the research: to analyze the pharmaceutical service provided by assistants of pharmacist (pharmacy technicians) in the sales of medication and pharmacy goods by identifying the frequency of their dispensing depending on the status of pharmacies. The research revealed that while providing pharmaceutical service the positive influence on the process would be made by the increase in the number of the assistants of pharmacist (pharmacy technicians) employed in the pharmacy. The major part of the sales turnover of medication and pharmacy goods is constituted by different pharmacy goods while the rest of the turnover comprises prescription and non-prescription medication. The direction of the pharmaceutical service provided by assistants of pharmacist (pharmacy technicians) towards the sales of pharmacy goods would enable the pharmacists to give more time for the consultations of customers and the advisory activities in the area of health improvement.

Correspondence to: laimutejntn7@gmail.com

Gauta 2012-09-06